

Societate

Trecutul ca simbol

Un eveniment științific, cultural și ecumenic major

În ziua de 2 iulie, Biserica Ortodoxă și toată suflarea românească îl cinstește pe Sfântul Voievod Ștefan cel Mare, domnitor al Moldovei, care a condus Moldova medievală între anii 1457 și 1504, fiind cunoscut pentru curajul său în lupta împotriva invaziilor otomane și a altor amenințări externe, pentru sprijinul acordat Bisericii Ortodoxe, precum și pentru promovarea culturii și artei. A construit și restaurat numeroase biserici și mănăstiri, contribuind semnificativ la dezvoltarea spirituală și culturală a Moldovei. **Marele Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt a devenit un simbol, un model de verticalitate, de iubire față de plaiul natal.**

Fiu al voievodului Bogdan al II-lea și al doamnei Maria-Mălina Oltea, devenită și ea o figură emblematică în istoria neamului românesc, domnitorul Ștefan cel Mare a manifestat de timpuriu o deosebită dragoste față de țară și credință. A domnit 47 de ani, o perioadă fără precedent în istoria Țării Moldovei. A dus lupte de apărare împotriva vecinilor – Imperiul Otoman, Regatul Poloniei și Regatul Ungariei. Sfântul Cuvios Daniil Sihastrul i-a fost părinte și povățuitor duhovnicesc și sfătuitor în vremurile de rugăciune și veghe. Papa Sixt al IV-lea l-a numit „Atletul creștinătății” pentru lupta aprigă întru apărarea credinței.

Voievodul Ștefan a murit pe 2 iulie 1504, și, după cum a scris cronicarul Grigore Ureche, „*l-au îngropat țara cu multă jale și plângere la mănăstire la Putna care era de dânsul zidită. Atâta jale era de plângeau toți, ca după un părinte al lor*”. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a canonizat la 20 iunie 1992, Sfântul Ștefan fiind sărbătorit în fiecare an pe data de 2 iulie.

Istoricii și cronicarii se vor pronunța la Simpozion asupra figurii eminente ștefanieni, asupra faptului că și în stânga Prutului avem așezări cu valoare istorică rămase de la Ștefan cel Mare, dar avem și zeci de legende, fiindcă fiecare localitate veche, mai ales în mediul urban, precum și vechile biserici și mănăstiri caută să găsească origini în glorioasa domnie a lui Ștefan.

Pe 2 iulie, la Putna, se adună sute de pelerini pentru prăznuirea lui Ștefan cel Mare. Noi ne-am convocat astăzi,

2 iulie, la Academia de Științe a Moldovei, amplasată pe bd. Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 1, fiind cap al arterei principale a capitalei Republicii Moldova, veritabil centru istoric al acestei urbe.

Tot pe bd. Ștefan cel Mare avem „Grădina Publică Ștefan cel Mare și Sfânt”, fondată în 1818, și care, după multe redenumiri, a ajuns să poarte numele celebrului domnitor mușatin. Este semnificativ faptul că la intrarea în Grădina Publică ne întâlnește în plină statură celebra creație a sculptorului Alexandru Plămădeală, realizată între 1925 și 1928. Monumentul a fost inaugurat la 29 aprilie 1928, către a 10-a aniversare a Unirii Basarabiei cu România. A fost montat pe un soclu din piatră extrasă din cariera de la Cosăuți, proiectat de Eugen Bernardazzi, fiul lui Alexandru Bernardazzi, arhitect al orașului Chișinău. După toate dificultățile și evacuările din cel de-Al Doilea Război Mondial și generate de

atitudinea inadecvată a autorităților sovietice, în 1990, monumentul a fost reamplasat și readus la locul inițial, în inima capitalei, devenind un loc tradițional pentru depunerile de flori la evenimentele majore din istoria țării noastre.

Actualmente, putem găsi cu ușurință nu doar în capitală, ci și în fiecare localitate câte o stradă, câte un liceu, câte o grădiniță, câte o bibliotecă ce poartă numele lui Ștefan cel Mare, aducându-se astfel un omagiu bine meritat celui care a domnit 47 de ani, a dus războaie pentru credința dreaptă și a ridicat lăcașuri sfinte. Astăzi, în dorința noastră de a fi demni de sacrificiul înaintașilor noștri, de ceea ce a făcut și a lăsat Ștefan cel Mare și Sfânt pentru noi, vom cinsti împreună memoria și faptele marelui Voievod la 520 de ani de la trecerea sa în eternitate.

Academician Ion TIGHINEANU, președintele Academiei de Științe a Moldovei

Pe scurt

Ștefan cel Mare și Sfânt în proiecțiile imagine eminesciene

Ștefan cel Mare și Sfânt a fost pentru poetul Mihai Eminescu o figură legendară, o figură prototipală a istoriei noastre. Eminescu se proiectează, în opinia mea, în Decabal ca simbol al căderii în istorie și al lui Ștefan cel Mare ca simbol al împlinirii în istorie. Observația aceasta e confirmată de Lucian Blaga, care spunea, în *Trilogia culturii – spațiul mioritic*, că personajul arhetipal eminescian este tânărul Voievod.

Mai vine o reafirmare surprinzătoare: este vorba de poemul epopeic „*Mușatin*”, mult timp inedit, descoperit și publicat de Petru Creția în „*Manuscriptum*”, numărul special nr.1 din 1991, facsimilat zilele acestea de Muzeul Literaturii Române. Personajul-cheie este aici Ștefan cel Mare „ti-

nerel”. Distinsul eminescolog Petru Creția crede pe bună dreptate că în categoria poemelor scrise în manieră folclorică „*Mușatin*” stă alături, valoric, de „*Lucaefărul*”.

Voi cita din episodul urcării muntelui momentul în care Ștefan cel Mare tinerel vede o priveliște, unde „*Soarele cel Sfânt, parcă iese din pământ./Colo în zare Nistrul mare i se arată*”.

Închei cu o constatare puțin cunoscută: în Calendarul UNESCO, în care nu se includ șefi de state, împărați și domnitori, Ștefan cel Mare totuși se regăsește pentru că a susținut cultura.

Academician Mihai CIMPOI, președinte al Consiliului Consultativ al Academicienilor al AȘM

Ștefaniana

Voievodul

Marele nostru cronicar în portretizarea Voievodului are o viziune de-a dreptul metafizică, aproape că din poezia postmodernă: „...unde nu gândea, acolo îl aflai”. Astfel, scrie profetic Grigore Ureche, cel care obiectiv îl vede: „Ce după moartea lui până astăzi îi zice *sveti* (sfântul) Ștefan Vodă, nu pentru ce iaste în mâna lui Dumnezeu, că el încă au fost om cu păcate, ci pentru lucrurile lui cele vitejăști, carele nimenea din domni, nici mai nainte, nici după aceia l-au agiunsu”.

Ochiul din afară al cronicarului polonez Ian Dlugosz (1415-1480) este și mai admirativ în obiectivitate: „O bărbat admirabil! Cu nimic mai inferior Ducilor eroi ai vechimii, pe care noi îi admirăm atât de mult. După judecata mea, dânsul este cel mai demn căruia să i se dea domnia și imperiul militar peste toată lumea și lui să i se încredințeze, prin sfatul, prin înțelegerea și hotărârea comună a tuturor creștinilor, demnitatea de comandant suprem și Duce în contra turcilor” (Dlugossi historia polonica, p.528).

Cumpăna istoriei, cum zicea jubileul Eminecu la Putna, judecă în cet, dar sigur. Și ireversibil, am zice noi. N-a fost eveniment însemnat în toate cumpenele acestei jumătăți de mileniu ca să nu fie prezent și spiritul ștefanian. Astăzi, la 520 de ani de nemurire ștefaniană, în sfânta zi de 2 iulie, spațiul estic al Moldovei istorice îi păstrează vie memoria în altarele sufletului basarabean, identificându-se în absolut cu imaginea Voievodului. Chiar și în cei mai grei ani de presiune, am supraviețuit ghidați de marii Ștefan Vodă și Mihai Eminescu. Stau mărturie faptele Organizației Naționale din Basarabia (ONB) „Arcașii lui Ștefan”, activând în anii grei 1945-1947, organizație vânată de KGB, totată, condamnată la ani grei de gulag. Flacăra luptei nu s-a stins și a reînviat în „*Sabia dreptății*” (lui Ștefan cel Mare), liderii căruia Ion Moraru, Pimen Damascan, Petrică Lungu ș. a. au urmat soarta „arcașilor”, dar nu s-au frânt.

Mihai Moroșanu este un alt mare patriot, numele căruia se asociază cu al lui Ștefan cel Mare. Prin anii '60, comuniștii voiau să mute Monumentul lui Ștefan cel Mare din Grădina Publică undeva în fața hotelului „Chișinău” sau lângă Cinematograful „40 лет БЛКМ”, din zona Telecentrului. Studentul Politehnicii Mihai Moroșanu a protestat, a adunat semnături și a contactat autoritățile... Monumentul a rămas la locul lui, iar Mihai a fost exclus de la studii, urmărit și cu un dosar fabricat, „inculpatul” Moroșanu fiind condamnat la trei ani de pușcărie pentru „naționalism” și pentru că a depus flori la Monumentul lui Ștefan cel Mare.

Este inutil să mai adaug că Marile Adunări Naționale s-au desfășurat, de asemenea, sub binecuvântarea Sfintei Cruci a Marelui Voievod. Ca și Simpozionul academic de astăzi.

Nemurirea ștefaniană continuă!...

Membru corespondent Ion HADÂRCĂ, Vicepreședinte al AȘM, 02.07.2024